

Naar aanleiding van het 2e Wetenschappelijk Congres over Orchideeën van de Andes reisde ik in november 2007 naar Ecuador. Voorafgaand het congres trok ik samen met enkele vrienden door het zuiden van het Ecuador op zoek naar nieuwe en zeldzame orchideeën.

Voor deze avontuurlijke tocht deden we beroep op Jose Portilla, eigenaar van het bekende orchideeënbedrijf Ecuagenera. Zijn neef, Alex Portilla, werd onze gids.

Onze tocht begon in Cuenca. Stad met mooie kerken, pleinen en historische gevels, een erfenis van de Spaanse kolonialisatie. Op zo'n 80 km van Cuenca bezochten we de kwekerij van Ecuagenera, in Gualaceo. Het bedrijf heeft een van 's werelds grootste orchideeëncollecties, naar schatting zo'n 7000 soorten. De volledige collectie zien in één dag doe je dan ook in 'looppas'. Deze collectie is het resultaat van vele jaren van intensieve zoektochten in de Ecuadoriaanse natuur en naburige landen.

Vandaag geven ze prioriteit aan de meest bedreigde gebieden om zeldzame orchideeën te behoeden van uitsterven. Nieuw ontdekte orchideeën worden eerst uitvoerig be-

studeerd, beschreven en gefotografeerd. Vervolgens worden de nodige vergunningen aangevraagd om enkele planten te verzamelen. Eénmaal in de collectie worden pogingen ondernomen om ze te vermeerderen. Dit kan jaren duren. Pas wanneer de planten succesvol vermeerderd en gekweekt zijn wordt nagegaan of ze in aanmerking komen voor commerciële doeleinden. Vanaf dan kunnen kwekers gaan kruisen en amateurs deze nieuwe soort gaan verzamelen.

De mensen van Ecuagenera zijn zeer hartelijk en gastvrij. Botanisten en orchideofielen uit heel de wereld zijn hier geweest. Ze maken dan ook dankbaar gebruik van onze kennis en ervaring om op zoek te gaan naar nieuwe orchideeën. Zo gezegd, zo gedaan. Ons avontuur kon beginnen.

We reden van Gualaceo naar Mendéz parallel met de Rio Paute, één van de vele rivieren van het Andes gebergte. Op zo'n 1400 meter hoogte, in groene valleien ondergedompeld in nevels gaan we op zoek naar *Phragmipedium besseae*. Deze 'venusschoen' werd in 1981 ontdekt, en komt enkel voor in Peru en Ecuador en is gegeerd voor haar felrode bloemkleur. De ontdekking van deze orchidee veroorzaakte een ware kruisingsgekte bij

2500 meter. Hier gaan we op zoek naar *Cyrtorchilum*, *Maxillaria* en *Pleurothallis*, orchideeën die groeien in een koeler en vochtiger klimaat. We vonden *Maxillaria ochroleuca*, *Maxillaria equitans* en *Maxillaria peryi*, allen mét bloemen. 's Avonds aangekomen in San Juan Bosco bekomen we van alle inspanningen en praten we nog even na. Het dorpje telt enkele honderden inwoners en is gelegen middenin het Amazonewoud, ver van de beschaving.

Vanuit San Juan Bosco trekken we over enkele smalle bergpaden tot we opnieuw een gerooid bos zien. 'Illegaal,' zegt Alex 'dat zie je aan de enkele bomen die er nog staan'. Boeren verdienen hun geld met veeteelt, daarvoor hebben ze weiland nodig. Daarvoor kappen ze enkele bomen, enkele weken later weer een paar andere. Zo gaat het stiekem verder tot het bos volledig plat ligt. Zo valt het minder op. Tussen de omgevallen bomen vinden we bloeiende exemplaren van *Prosthechea vespa*, *Dichaea laxa*, *Pleurothallis oblonga* en *Masdevallia limax*. Deze orchideeën bloeien voor de laatste maal omdat hun biotoop vernield is.

Gelukkig vinden we ook positief nieuws bij de orchideeën. Op de weg naar El Pangui rijden we door rietvelden met her en der palmbomen. Alex verteld ons dat vroeger in de kruin van deze bomen een spectaculaire orchidee groeide, *Cyrtopodium longibulbosa*. De plant heeft lange, afhangende pseudobulben, vanaf de basis vormt zich een bloemtak met honderden goudgele bloemen. Deze orchidee werd in de laatste 30 jaar maar zelden gezien omdat de palmbomen verdwenen. Terwijl Alex ons dit verhaal verteld kijkt hij naar de bomen en seconden later trapt hij hard op de rem. Hij neemt een verrekijker en ziet tot zijn eigen verbazing een *Cyrtopodium longibulbosa* in volle bloei. Het terrein is extreem moeilijk begaanbaar en we besluiten dan ook op de weg te blijven. Telelenzen komen te voorschijn en kiekjes worden geschoten. Onze vreugdekreten weergalmen door de hele vallei en er wordt nog lang nagepraat in de auto.

Aangekomen in El Pangui rijden we onmiddellijk naar een tweede kwekerij van Ecuagenera. Hier worden in hoofdzaak

kwekers en leidde tot tal van geprezen hybriden, zoals *P. Saint Ouen* en *P. Eric Young*. Tot op vandaag wordt in liefhebberskringen veel geld geboden voor een mooi exemplaar, sommige kosten wel meer dan € 100. Na wat speurwerk op natte, gladde rotswanden; in de nabijheid van enkele watervalletjes vinden we ons eerste exemplaar. Welliswaar onbereikbaar en met gesloten bloemknop. 'Een grote plant, dat belooft' zegt Alex, 'anders was ze waarschijnlijk weggeroofd' voegt hij eraan toe. We rijden wat verder en plots zie ik enkele rode bloemen tussen hoog opstaand gras, vlakbij langs de rijbaan. Even in achteruit en ja hoor... Een *Phragmipedium besseae* in al zijn glorie. Bij elke orchideeliefhebber gaat bij zo'n ontdekking een gevoel van vreugde door je lijf. Na de nodige foto's met alle mogelijke lenzen en vanuit alle mogelijke hoeken rijden we weer verder. Onderweg proberen we nog wat notities te nemen over onze vondst maar dat valt niet mee op een afgelegen weg in Ecuador. Geen asfalt, veel putten, meters slijkbedden. Van tijd tot tijd botst ons hoofd tegen het plafond van de pick-up en mogen we onze pen ergens gaan zoeken onder de zetel. Daarenboven worden we geregeld getraakteerd op wegenwerken, wegverzakkingen en afgescheurde bergwanden. Alex moet maar al te vaak een 'detour' inlassen. Mijn Amerikaanse vrienden zeggen me dan laconiek 'it all comes with the package'.

De volgende dag reden we van Mendéz naar San Juan Bosco. We zijn nu in de uitlopers van de Andes en in de overgang naar het Amazonewoud. Halfweg de voormiddag stoppen we voor een boskap aan de rijbaan. De houthakkers nemen net een koffiepauze. Het vers gekapte loof ligt volledig over de baan. We onderzoeken graag de neerliggende kruinen want daarin groeien orchideeën. We vinden heel wat soorten: *Prosthechea fragrans*, *Microclinium dalstroemii*, *Oncidium globuliferum*,... Op één boom vind ik een prachtexemplaar van *Oncidium hastilabium*. Deze orchidee heeft prachtige stervormige bloemen in lichtgroene kleur met paarse strepen. De plant is zo mooi dat we besluiten ze mee te nemen en even later op een 'veilige' plek terug in de natuur te plaatsen.

In de namiddag rijden we omhoog op de Col des Antennas tot

Anthurium en Vanilla geteelt, maar er zijn nog tal van andere orchideeën te bewonderen. Ze hebben hier een schitterende collectie met diverse soorten *Phragmipedium*. *P. hirtzii*, *P. andreetae*, *P. fischerii* en *P. klotzchianum* waren in volle bloei te bewonderen. Alex liep met ons achter de kwekerij om en toonde ons een *Selenipedium aequinoctiale*. Deze zeer zeldzame orchidee behoort tot de familie van de 'venusschoen'. Het onderscheidt met andere 'venusschoenen' is treffend. De plant (zie volgende pagina) oogt als een bamboe van wel 6 meter hoog met op de top de typische 'venusschoen'. Deze orchidee blijkt bijzonder moeilijk te kweken, zelfs in Ecuador. Vanuit de kwekerij maken we een wandeling door een 10 ha groot reservaat dat eigendom is van Ecuagenera. Dit stuk jungle heeft tal van unieke planten, maar nog belangrijker biedt het een uniek biotoop waar de mensen van Ecuagenera graag experimenteren met nieuwe orchidee soorten. Zo worden planten die groeien op diverse hoogtes samen uitgeplant en geëvalueerd of ze kunnen gedijen in hun nieuwe habitat. Die avond trekken we ons terug in het enige hotelletje van El Pangui. De nacht verliep onrustig door hevig onweer. Zo'n onweer hebben wij in België nog nooit meegemaakt!

De volgende ochtend stelt Alex voor om de Cordillera el Condor te verkennen. Een plateau van zo'n 2000 m hoogte in de Amazone dat grenst aan de Andes en gescheiden wordt door de Zamora rivier. Deze plek is nog maar weinig doorzocht en de kans dat we hier nieuwe orchideeën vinden is vrij groot. Hiervoor rijden we een afgelegen zandweg op. Met onze 4x4 rijden we moeiteloos door riviertjes en blijven de weg volgen tot het einde. Vanaf hier beginnen we te voet aan een steile klim door de jungle. Het pad is glad en op sommige plaatsen zakken onze stapschoenen 20 cm in de modder. De drukkende warmte en de hoge luchtvochtigheid maken van deze tocht een ware beproeving. Onze watervoorraden slinken ziender ogen. Maar het meest verontrustende is dat we amper orchideeën vinden.

Op sommige plaatsen lijkt het alsof hier iemand voor ons is geweest en de platen heeft meegenomen. We troosten ons met het bewonderen van tientallen mooie vlinders en andere insecten die naarstig op zoek zijn naar nectar.

Wat later op een ander bergpad, in een andere vegetatie, lijken we meer geluk te hebben. Alex die een 'radar' heeft voor het detecteren van zeldzame orchideeën loopt bijna recht op één af. Het kost ons wel wat moeite, want ook hier blijft er van het pad niet veel meer over en lijken onze schoenen meer op modderklompen. De naweën van het onweer van vorige nacht blijven ons parten spelen.

Alex begint plots te woelen in een struik en gaat graven alsof hij een schat heeft ontdekt. Even later na het verwijderen van een dikke laag mos ontdekt hij bloemen. 'Een *Peristeria*' zegt hij, maar welke? We bestuderen de bloemen maar geen van ons kan ze duiden. 'Mogelijks gaat het om een nieuwe soort' besluit Alex en we leggen ze vast op de gevoelige plaat. De plaats wordt gemarkeerd en Alex is vastbesloten om met de mensen van Ecuagenera hier terug te komen voor verder onderzoek.

Op dag 5 reden we van El Pangui naar Zamora. Onderweg stopten we even in een afgelegen bergdorpje om de omgeving te verkennen. We vonden *Sobralia crossae*, *Sobralia virginialis* en *Cyrtorchilum pastasae*. Die laatste maakt bloemtakken van wel 6 meter met daarop tientallen bordeauxrode bloemen. In Zamora verkenden we de oevers van de Rio Zamora. Hier vonden we verschillende orchideeën: *Erycina pumila*, *Epidendrum schomburgkiae*, *Phragmipedium boissierianum* en een nog onbekende *Telipogon* sp.. Het klimaat is hier beduidend warmer en orchideeën gedijen in volle zon, doch is de luchtvochtigheid hoog en voel je af en toe een verkoelende bries.

Die avond verbleven we in een recreatie hotel te Zamora. Een ware verademing na de primitieve hotelletjes van de afgelopen dagen. Onze kleren konden we voor het eerst wassen en er was zelfs tijd om enkele baantjes te trekken in het zwembad. De natuurgoden deden er nog een schepje bovenop door die nacht de hemelsluizen open te zetten.

Na letterlijk een natte nacht, het goot zo hard dat het door het dak middenin mijn bed liep, reden we via Catamayo naar Macara. Het laagland ten zuiden van Loja wordt almaar desolater en dor.

We zijn nu dicht bij de grens van Peru. Het is er ook veel warmer met temperaturen rond 34°C en het heeft er al weken niet geregend.

Je zou verwachten dat hier geen orchideeën kunnen groeien, maar toch. Op een 20 tal kilometer ten noorden van Macara komen we in de habitat van *Cattleya maxima*. 'Hou je ogen goed open,' zegt Alex 'in november staan ze in bloei'. Hun grote is variabel. Hoe dichterbij zee des te langer zijn de pseudobulben, hoe hoger in de bergen hoe korter. Bloemkleuren variëren van licht roze tot donker lila en er bestaan enkele zeldzame kleurvormen zoals wit (*Cattleya maxima forma alba*) en blauw (*Cattleya maxima forma coerulea*).

Na een tijdje rijden over een stoffige bergpas zien we vanop een afstand de eerste *Cattleya maxima* in bloei. Ze zijn opvallend. Hun donker lila bloemen steken af tegenover het bruine landschap en de bijna bladloze bomen waarin ze groeien. Eens dichterbij vergapen we ons aan hun bloemenpracht. De lip van de bloem is

prachtig. Donker paarse nerven steken af tegen de licht roze achtergrond, alsof het volbloeden zijn. Jammer genoeg zien we ook hier de destructieve invloed van de mens.

We zijn getuige van een boer die de laatste bomen wegkapt voor grasland. Het landschap ziet er apocalyptisch uit. *Cattleya maxima* maakt niet veel kans om hierin te overleven.

We krijgen een sprankeltje hoop als we horen dat op enkele kilometers hier vandaan in een vogelreservaat recent de eerste *Cattleya maxima*'s zijn gespot. Het is al donker en het regent als we terugrijden. De wegen liggen vol putten en zijn niet verlicht. Gelukkig is Alex een behendig chauffeur. Het gaat zigzaggend door de bergen, vele uren aan een stuk tot we eindelijk licht zien. We besluiten te overnachten in Catamayo.

Vandaag stelt Alex voor het bergmassief te verkennen tussen Catamayo en Loja. Sommige toppen bereiken 3000 meter en zijn vaak bedekt met nevels en mist. Van een aangename 25°C in de vallei kan de temperatuur terugvallen tot 5°C op de top.

Alex wil vooral op zoek gaan naar *Fernandezia subiflora*. Deze miniatur orchidee is tot op heden op nog maar twee bomen gevonden, ergens op dit uitgestrekte massief. We

listisch uit: de boom was bijna bladloos maar vol gegroeid met korstmossen in wit, bruin en zwarte tinten; enkele tientallen *Fernandezia subiflora* bloeiden tegen deze achtergrond in felrode kleur. Voor Ecuagenera maakten we de eerste foto's van *Fernandezia subiflora* in bloei en in het wild.

We rijden verder en bereiken 'Los Antennas de Loja', één van de toppen van het massief. De bergtop is kaal maar vol gebouwd met zendapparatuur en antennes. Net onder dit 'kamp' willen we een bosje verkennen op een steile flank. Een bewaker komt ons vragen wat we gaan doen en pas wanneer Alex onze intensies uitlegt kunnen we verder. Op de stijle flank is alles volgroeid met planten. Van een pad is geen sprake. Soms moeten we kruipen, dan weer klimmen, bij momenten hangen we als apen in de bomen. Het gaat er zo avontuurlijk aan toe dat we er de slappe lach van krijgen. Lang duurt het lachen echter niet aangezien we makkelijk kunnen vallen. We vinden heel wat bijzondere planten: prachtige mos soorten, een varen met roos blad en een *Bromelia* met afwisselend licht groene en oranje bladeren. Middenin een bed *Stelis* sp. bloeit *Cyrtorchilum aureum*. Wat verder vinden we een *Telipogon* sp.. De plant is zo groot als een handpalm maar staat vol bloemen. Eén bloem is ongeveer 4 cm groot, licht geel gekleurd en diep rood geaderd. De topper van het 'bosje' is *Odontoglossum cristatum*. We vonden 3 planten. Eén bloeide prachtig en ving het zonlicht op dat scheen van tussen het bladerendek.

rijden alweer een afgelegen bergpad op en het uitzicht langs beide kanten van de berg zijn uiterst spectaculair.

Aan de zuidkant kijken we op Catamayo, dat bedekt is in laaghangende wolken, enkel de bergtoppen steken er bovenuit. Aan de noordkant zien we de stad Loja. We trekken en duwen ons door laag struikgewas met vele dorens. Het is zelfs zo erg dat we ons volledig hebben ingepakt en onze zonnebrillen hebben opgezet. Onze jassen en broeken ondergaan de ultraviolente test.

Na een tijdje horen we Alex: 'Aha...'. We wisten uit voorgaande tochten dat deze kreet veel belovend was. Hij had één van de twee bomen teruggevonden en nog véél interessanter, bijna alle *Fernandezia subiflora* waren in bloei. Het geheel zag er surrea-

Terug bij de wagen bleek de vallei van Loja volledig bewolkt en hoorden we gedonder. Op onze weg terug begon het dan ook terug zwaar te regenen. De zandweg veranderde in modder en

nog later in een kolkende modderstroom. Hoe meer we afdaalden hoe erger het werd en de regen kwam nu met bakken naar beneden. Op een gegeven moment kwam de pick-up vast te zitten op een grote steen in de weg. We stapten uit om de wagen los te krijgen. Het water en de modder kwam tot aan ons knieën terwijl we de wagen duwde. Uiteindelijk kwam de pick-up los en konden we onze rit verder zetten. Terwijl we aan het bekomen waren van de inspanning naderden we de bewoonde wereld.

De eerste gebouwen die we zagen waren die van de Universiteit van Loja. Ze kregen de volle laag. Het water dat van de bergen kwam stroomde met grote snelheid de gebouwen binnen. Auto's die in de straat geparkeerd stonden werden tegen elkaar geduwd en blokkeerde de rijweg. In het centrum was het nog veel erger. Het verkeer in de stad stond muurvast en mensen probeerden te vergeefs het water uit hun huizen te houden. Later hoorden we dat het ziekenhuis van Loja zwaar getroffen was met veel schade aan medische apparatuur. Doorweekt van de regen en met de modder in ons schoenen, bij elke stap voelde ik de modder tussen mijn tenen glijden, stapten we de lobby van ons hotel binnen. Na een douche en met verse kleren aan leek buiten de hemel opgeklaard en scheen de zon. De temperatuur klom al snel weer naar 25°C en het voelde als een zomerse dag. De extremen van het klimaat blijken hier heel dicht bij elkaar te liggen en, net zoals de orchideeën in de natuur, hebben de mensen er zich aan aangepast.

‘Let us permit nature to have her way. She understands her business better than we do.’

Michel de Montaigne, filosoof

